

1241'DEN 1624 YILINA KADAR ÇİN-TİBET SEYAHAT RAPORLARI VE İLGİLİ ESERLER

*Kubilay AKGÜL
**Belma AKGÜL
***Hüseyin ARDIÇ
****Volkan AÇIKYOL
*****Meral DURAN

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi
23. 05. 2023

Makale Kabul Tarihi
15. 06. 2023

Atıf Bilgisi

Chicago: Kubilay Akgül, Belma Akgül, Hüseyin Ardiç, Volkan Açıkyol, Meral Duran, “1241’den 1624 Yılına Kadar Çin-Tibet Seyahat Raporları ve İlgili Eserler”, *International Journal of Eastern Mediterranean Studies*, Year: 1, (2023), Issue: 1, pp. 223-237.

Apa: Akgül, K., Akgül, B., Ardiç, H., Açıkyol, V., Duran, M. (2023), “1241’den 1624 Yılına Kadar Çin-Tibet Seyahat Raporları ve İlgili Eserler”, *International Journal of Eastern Mediterranean Studies*, Year: 1, Issue: 1, pp. 223-237.

Özet

Tarihte Marco Polo ile Avrupa’dan Çin’e seyahatler, aslında tarihsel olarak 1241 yılında başlamış görünse de gerçek pek de böyle değildir. Çin’e seyahat konusunda Marco Polo ve ilk takipçilerinin verdiği bilgiler, sonradan yapılan araştırmalar sonucunda doğru olmadıkları, aşırma oldukları ve gidildiği iddia edilen yerlere hiç gidilmediğini ortaya koyan eserler Avrupa’da büyük şaşkınlık yaşanmasına yol açmıştır. Aslında Çin’e ilk ve doğrudan seyahatler 15. yüzyılda başlamış ve bu tarihlerden itibaren 2000’li yıllara kadar da devam etmiştir.

Bu makalede Çin’e İngiliz, Fransız, Alman, İspanyol, Portekiz ve Rus sömürücüler tarafından misyonerlik ve ticaret bağlarıyla yaptıkları seyahatler hakkında bilgi verilerek, bu seyahatler sonucunda yazılan eserlerden bazıları tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seyahat, Misyoner, Ticaret, Avrupa, Çin.

* Müdür, Aydın Efeler Adnan Menderes Ortaokulu, akgulkubilay49@hotmail.com, Orcid: 0009-0007-7722-9187

** Müdür Başyardımcısı, Söke Mesleki Teknik Anadolu Lisesi, belma-akgul@hotmail.com, Orcid: 0009-0004-5151-0913

*** Müdür Yardımcısı, Antakya Esentepe Mehmet Akar İlkokulu, hardic82@gmail.com, Orcid:0000-0002-7904-2937

**** Öğretmen, Şehit Hakan Üçyıldız İlkokulu, volkanacikyol@hotmail.com, Orcid: 0009-0004-3474-5462

***** Müdür Yardımcısı, Hatay Defne Turunçlu Ortaokulu, meralduran83@gmail.com, Orcid: 0009-0003-0173-5471

Abstract

Travels from Europe to China with Marco Polo in history actually seem to have started in 1241, but the reality is not quite like that. The information given by Marco Polo and his first followers about traveling to China, and the works that revealed that they were not true as a result of subsequent research, that they were plagiarized and that they had never been to the places claimed to have been visited, caused great surprise in Europe. In fact, the first and direct trips to China started in the 15th century and continued from these dates until the 2000s.

In this article, some of the works written as a result of these travels will be introduced by giving information about the travels made by the British, French, German, Spanish, Portuguese and Russian exploiters to China with missionary and commercial ties.

Keywords: Travel, Missionary, Trade, Europe, China.

Giriş

Reisen und Abenteuer, adlı bir yayın organı Avrupa'dan Çin ve Tibet'e gidip gelen seyyahlar hakkında büyük bir bilgi kaynağı oluşturmuştur. Bu bilgi kaynağı ilişkilerin başladığı yıllardan 2000 yılına kadar olan raporları içermektedir. Bu bilgi kaynağının varlığına rağmen görünen odur ki bu kaynak Türkiye'de pek bilinen bir kaynak değildir. Bunun böyle olduğu, ders kitaplarında halen Marco Polo'nun dünyanın en eski ve ilk seyyahlarından biri olarak tanınmasından anlaşılmaktadır. Tesadüfen ortaya çıkan bu kaynağa göre Marco Polo'nun aslında seyahatnamesinde iddia ettiği gibi Çin'e giderek, yapmış olduğu icraatları yapmadığı anlaşılmaktadır. Bu iddianın sahibi olan Dr. Dietmar Henze Marco Polo'nun bu seyahati hakkında "Küresel keşif tarihindeki en büyük dolandırıcılık" ifadesini kullanmaktadır.

Bu ve benzeri yayınlara ulaşmak toplumların arasında yayılmış olan gerçek dışı yargıların, betimlemelerin ve tanımların ortadan kaldırılması için son derece önemlidir. Tarihin derinliklerinde kalmış olan bu tür yargıları ortaya çıkarmak ve inanılan pek çok gerçeğin yeni bir tanımlamasını yapmak Tarihçilerin başlıca görevlerindedir. Bu görevi yerine getirebilmek için söz konusu Reisen und Abenteuer adlı yayın organının tanıtımını yapmak ve vermiş olduğu bilgilerle ilgili özetleri ve bu yargılara ait eserleri burada tanıtmak, bir eksikliği gidermek adına son derece elzem görünmektedir.

Dizin Hakkında Kısa Bilgi

Reisen und Abenteuer (Seyahat ve Macera) başlığı altında pek çok yayınlara karşılaşmak mümkündür. Bunlardan biri Leipzig'de F.A. Brockhaus tarafından yayınlanan seyahat ve macera raporlarını içeren Almanca bir kitap serisidir. Monografik dizi 1919'dan

1934'e kadar olan süreçte pek çok rapor yayınlamış görünmektedir. Bu raporlar toplam 55 ciltten oluşan bir seride toplanmıştır. Burada söz konusu edeceğimiz seyahat ve macera dizisi ise Hans Plischke'e ait *Alte Reisen und Abenteuer*'dir.

Bu yayın organının Türkçe açılımı Eski Seyahatler ve Maceralar olarak yapılabilir. Yayın organının kurucusu, Alman etnolog Hans Plischke'dir. Plischke'nin hazırladığı seriler 1922'den itibaren Leipzig'de FA Brockhaus tarafından yayınlanmıştır. Bu serilerden bazıları Fernao de Magalhaes, Vasco da Gama, Christopher Columbus, Carl Friedrich Behrens ve diğerlerinin seyahat günlükleridir. Daha önce de yayınlanmış olan bu Monografik dizi 1926'dan 1930'ya kadar yeni bir yayın girişimiyle ortaya çıkarılmıştır. Bu yeni yayınlara tüm ciltler ilgili dönemin temsilleriyle resmedilmiştir. Seri toplamda 24 ciltten oluşmaktadır. Bu seriyi önemli kılan husus seyahat raporlarına yönelik yazılan kaynaklara dair bazı kritik alıntılar içeriyor olmasıdır. Plischke de birkaç cilt yayınlamıştır. Bunlardan biri 1951'de yayınlanan Cooper'dan Karl May'a: Etnolojik seyahat ve macera romanlarının tarihi (Düsseldorf: Droste) adlı monografidir. Brockhaus-Verlag'ın bir başka dizisi *Seyahat ve Macera* başlığı altında yayınlanmıştır³²¹.

Alte Reisen und Abenteuer'un Yayınladığı Raporlar

1241 yılı, Avrupa için bir terör yılı olacaktır iddiasıyla başlayan tanımlamada, Cengiz Han'ın Moğol savaşçıları çok fazla uyarı vermeden Polonya, Silezya, Moravya ve Macaristan'da ortaya çıkıyor ve alelacele toplanan Hıristiyan ordusunu ezip geçiyor şeklinde başlıyor ilk yorumlar. Dizinin giriş bölümünde bununla birlikte, Moğol fetihlerinin öncelikle Çin İmparatorluğu'na ve Orta Asya'nın İslam ülkelerine yönelik olduğundan bahsediliyor ve Altın Orda savaşçılarının Orta Avrupa sınırlarına tesadüfen de olsa ulaşmış olduğuna dikkat çekiliyor. Ancak Avrupa'da kimsenin bu durumun farkında olmadığı bir dönemde Moğol ordularına karşı yaşanan şokun derinleştikçe derinleştiğini, bu sebeple de Avrupa devletlerinin Moğol ordularının bu ani gelişi karşısında şaşkına döndüklerini ve alışkın olmadıkları bir düşman kavramıyla karşı karşıya olduklarının farkına vardıkları ifade ediliyor. Avrupa sınırlarına gelen hatta Avrupa'nın doğudaki pek çok şehrini işgale başlayan Moğolların artık geri dönmeyeceklerinin anlaşılması Avrupa insanını giderek büyüyen bu tehlike karşısında düşünmek zorunda bırakıyor.

³²¹ https://de.wikipedia.org/wiki/Alte_Reisen_und_Abenteuer#cite_ref-1

International Journal of Eastern Mediterranean Studies
REFEREED JOURNAL
2023
ISSN NO: 2980-2350

Avrupa’da Moğollar tarafından yayılan korkunun etkisiyle başta Papa olmak üzere pek çok hükümdar Moğol tehlikesine karşı bazı tedbirlerin alınması yoluna gidiliyor. Bu tedbirlerden birine konu olan Papa-Moğol görüşmesinin temsilcisi olan Plano Carpini’nin Moğol diyarına yapacağı bir seyahat düşünülmüştür. Bu seyahat hakkında yazılan ilk eserlerden biri *The Texts and Versions of John de Plano Carpini and William de Rubruquis as printed for the first time by Hakluyt in 1598 together with some shorter pieces* (C. Raymond Beazley, ed.) Hakluyt Society, London 1903, 345s.)’dir.

Bu eserin ortaya çıkışının baş kahramanlarından biri olan Johannes de Plano Carpini (Giovanni del Piano Carpini, Jean de Plano Carpini (ca.1180,-1252) Papa Innocent IV tarafından Moğolların arasına, Moğol hükümdarına bir mektup götürmesi için görevlendirilir. Perugia yakınlarındaki Piano de Carpine adlı yerde yaşayan ve İtalyan bir Fransisken olan Carpini, valizinde Moğollardan Hıristiyan topraklarına daha fazla baskın yapmamalarını isteyen bir papalık mektubu taşımaktadır. Ancak Carpini ileri görüşlüdür ve yazıyı yanına almak yerine geride bırakmayı tercih eder ve öncelikli görevinin Tatarların planlarını ve niyetlerini araştırmak olduğunu ifade eder. Carpini, tercümanlığını yapan Peder Benedict ile birlikte çıktığı bu yolculuğun sonunda Moğollar tarafından işgal edilmiş olan Kiev ve aşağı Volga’da yükselen Altın Orda İmparatorluğu üzerinden Moğol liderinin öldüğü Karakurum’daki sarayına ulaşır. Burada huzuruna çıktığı Büyük Han ile herhangi bir müzakereye girişmemiş olsa da Johannes kendi kendine yüklendiği görevi büyük bir ustalıkla tamamlamıştır. Bu görevi sırasında Moğolların arasında uzun bir süre kalmaya muvaffak olur. Yazdığı raporlarda Moğolların örf, adet, siyasi koşulları ve askeri imkanlarını ayrıntılı olarak anlatır ve onlarla nasıl baş edilebileceğine dair tavsiyeleriyle rapor son bulur. Carpini, uzun zaman yanında kaldığı Güçlü Büyük Han’ın Papaya göndermiş olduğu "doğudan batıya tüm dünyayı harap edeceğini" bildiren bir raporu geri götürme şansına erişmiştir ve aynı yıl Lyon'a dönmüştür. Ancak bundan sonra ne yaptığı hakkında bir bilgi yoktur.

Onun hakkında bir bilgi olmasa da onun geriye bıraktığı bazı notlar veya raporlar sonradan eser olarak basılmıştır. Bunlardan biri *Historia Mongalorum, Viaggio di F. Giovanni da Pian del Carpine ve Tartari nel 1245-1247* adlı eserdir. Bu eserin editörlüğü Giorgio Pullé tarafından yapılmıştır. Eser 1913’te Firenze’de basılmıştır. Carpini ile ilgili bir diğer eser ise *Johann de Plano Carpini, Geschichte der Mongolen und Reisebericht 1245-1247*’dir. Bu eser de Dr. Friedrich Risch Verlag von Eduard Pfeiffer tarafından 1930’da Leipzig’de basılmıştır.

International Journal of Eastern Mediterranean Studies
REFEREED JOURNAL
2023
ISSN NO: 2980-2350

Eserin asıl adı Veröffentlichungen des Forschungsinstituts für vergleichende Religionsgeschichte an der Universität, Leipzig, II. Reihe, Heft 11. 405 Seiten'dir.

Carpini'nin dönemini içeren bir başka eser ise Kunde von den Mongolen, 1245-1247'dir. (Felicitas Schmieder; Einleitung und Erläuterungen) Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen 1997(Reihe: Fremde Kulturen in alten Berichten, Band 3) Mit zwei Karten und zahlreichen Abbildungen. 182 Seiten'dir. Bu eser Moğolların ilmi üzerine bilgiler vermekte olup, iki harita ve çok sayıda resimlerle süslenmiştir.

Carpini'nin bıraktığı yerden 1253-1255 yılları arasında benzer bir yolculuğa ise yine bir Fransiskan olan Wilhelm von Rubruk (Ruysbroeck,1215-20, yaklaşık 1270) çıkmıştır Flanders'dan Fransa Kralı Louis IX adına yola çıkan Rubruk'un amacı Moğolların Büyük Han'ından Papa Innocent IV' adına Müslümanlara karşı yardım sağlamak idi. Ancak Kırım'a vardığında oradaki Moğol hanları kendilerinin ikinci derecede han olduklarını, bunun kararını verebilecek kişinin Karakurum'da olan Büyük Han olduğunu söylerler. Rubruk da doğuya doğru gitmeye devam eder ve Don Nehri üzerinden yola revan olur. Sonunda İpek Yolu üzerinden Karakurum'a ulaşır ve burada ölür. Rubruk, ölümünden kısa bir süre önce Moğol prensinin sarayına ulaşır. Ancak aşırı mütevazı tavrı, Moğol prensinin onu ve talebini ciddiye almamasına yol açar. Buna rağmen Rubruk, bulduğu fırsatları değerlendirerek Moğol seferleri sırasında Asya'ya kaçırılan Avrupalı mahkumlar ve zorla çalıştırılan işçiler hakkında ilk soruşturmaları tamamlıyor. Bu esirler ve mahkumlar arasında Moğollar için altın çıkarmaya ve silah yapmaya zorlanan Transilvanya'dan bir dizi madencinin de olduğunu keşfediyor. Bu görevden sonra tekrar Roma'daki görevine dönen Rubruk, Avrupa'ya "Tibet" adlı bir ülkenin varlığını ilk defa tanıtan kişi olarak tarihe geçer. Rubruk'un bu öyküsünü anlatan sonradan bir çok eser yazılmıştır. Bunlardan biri, Der Bericht des Franziskaners Wilhelm von Rubruk über seine Reise in das Innere Asiens in den Jahren 1253/1255' dir. Bu eser Wilhelm von Rubruk (Hermann Herbst, Hrsg.) Griffel-Verlag, Leipzig 1925 adıyla basılmıştır. Bu eser Rubruk'un 1253-1255 yıllarında Asya'nın iç kesimlerine yaptığı yolculuğu anlatmaktadır. Eserin üzerinde bir resim plakası ve baskılı bir faks bulunmaktadır. Toplam 200 sahife olan eser 1925 yılında Leipzig'de basılmıştır.

Rubruk ile ilgili bir diğer eser ise "Wilhelm von Rubruk. Reise zu den Mongolen 1253-1255'dir. Eser Dr. Friedrich Risch tarafından A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung adıyla 1934'te Leipzig'de 336 sayfa olarak basılmıştır. Bir diğer eser ise Wilhelm von Rubruk

(D.Leich, Hrsg.), Reisen zum Großkhan der Mongolen, Von Konstantinopel nach Karakorum 1253-1255.' adıyla K. Thienemann, Edition Erdmann tarafından 1984'de Stuttgart'ta basılmıştır. Eserde 17 resim ve 2 harita bulunmakta olup, eser toplamda 240 sahifedir

Çin ile ilgili bir başka seyahatname ve seyahat raporu kendisi bir İtalyan-Yahudi tüccar olan Jacob von Ancona'nın (1221) Şam, Hindistan ve Java üzerinden Tayvan'ın karşısında, Çin'in doğu kıyısındaki bugünkü Quanzhou olan Işık Şehri Zaitun'a doğru yola çıkmıştır. Zaitun'a varmak için çok zorlu bir yolculuk yapmış ve aynı yıl İtalya'ya dönmüştür. Bu seyahatname ve seyahatnameye ait raporlar 1990 yılında İngiliz bilim adamı David Selbourne tarafından İtalyan özel kişinin evinde bulunmuştur. Bu eser üzerinde yapılan incelemeler ve tercümelemler, eserin aslında bir seyahat günlüğü halinde yaşadığı maceralarının anlatıldığı bir eser olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu eseri bulan Selbourne, tercüme yaparken kullanılan nüshanın tercümeden sonra geri iade edilmemesi eserin sonradan sağlamlasının yapılarak yeni bir kontrolünü imkânsızlaştırmıştır. Tabi bu durum esere yapılan ithamların kontrolü konusunda sıkıntılara yol açmış, tercümeyle şüpheyile bakılmasına sebep olmuştur.

David Selbourne, kendisine yönelik yapılan bu suçlamalar karşısında sadece kendini savunmakla yetinme yolunu seçmiştir. Yapmış olduğu tercümenin ilk 13 sayfasında kitabın tercüme edilen nüshasının doğru olduğu konusunda bazı açıklamalar yapmak zorunda kalmıştır. Bu 13 sayfada "Orijinal mi, Sahte mi?" başlığı altında verdiği bilgilere rağmen onun savunmasını güçlü kılmadığı, tersine okuyucunun kararını vermesini daha da zorlaştırdığı ifade edilmektedir. Bu konuyla ilgili Batıda birçok eser yazılmıştır. Kah Jacob von Ancona hakkında kah David Selbourne hakkında. Bu eserlere şöyle bir baktığımızda, başta Işık Şehri anlamında "The City of Light", adlı Jacob ofAncona ait olan eser David Selbourne tarafından edite edilmiştir. Eser Little, Brown&Co. adlı yayınevi tarafından 1997'de Londra'da basılmıştır. Bu eser Türkçesi "Işık Şehri Bir Orta Çağ Tüccarının Çin Yolculuğunun Anlatımları (1270-1273)" adı altında Almanca " Stadt des Lichts. Ein mittelalterlicher Händler berichtet von seiner Reise nach China (1270-1273)" adıyla Gustav Lübke Verlag tarafından 1998'de Bergisch Gladbach'ta basılmıştır. Eser 518 sayfadır.

Dizinin belki de en önemli raporu Marco Polo hakkındadır. Bu rapor Marco Polo (1254, 1324) ile ilgilidir. Marco Polo, Venedik'ten Çin'e yolculuğunda yanında babası Niccolo ve amcası Matteo ile çıkmıştır. İran üzerinden İran üzerinden, Pamir Dağları'nı

geçtikten sonra İpek Yolu boyunca deva ettiler ve bu toprakların hakimi olan Tatar prensi Kubilay Han'ın başkenti Kambalu'ya ulaşmışlardı. Kubilay Han, Marco Polo'yu kendisine gösterdiği iltifata binaen zamanın ticari metropol şehri Yangzhou'da üç yıl vali olarak görevlendirdi.

Türkiye ve dünyada Marco Polo'nun yapmış olduğu bu yolculuk çok ünlüdür. Ancak dimağlarda bu yolculuğun doğru olup olmadığı ile ilginç bir sorgulama da yok değildir. Tabii bunu Batıdan gelen her bilgiyi kutsalmış gibi kanıksayan Türk milletini bunun dışında tutmak zorundayım. Çünkü yaklaşık 50 yıldır Marco Polo'nun Çin seyahati Türkiye'deki müfredatta mevcuttur. Oysa ki şu an üzerinde fikir teati ettiğimiz eserin müellifi bir Batılı ve şu soruyu soruyor “ Ama bu doğru mu?” İşte Türkiye'de mevcut kitap yazarları veya bunu okul kitaplarına adapte eden zihniyetler maalesef Batının yanlışlarını alır, ancak aldıktan sonra Batıya kulaklarını kapamak gibi bir marifet üzerinde 50 yıldır ısrar eder. Ne hazindir ki bir Tarihçi olarak bu bilgiyi bu çalışma esnasında elde etmiş olmak da Türk Tarihçilerinin bir büyük ayıbı olsa gerek.

Konu üzerinde çalışan Dr. Dietmar Henze, eserin değerini ortaya koyarken şu hususlara dikkat çekmeye çalışıyor. “Mevcut yazıların daha yakından incelenmesi, içerikte birçok hatayı ortaya çıkarır ve açıklamalar da basmakalıp, yüzeysel ve kişisel değildir. Yer ve yol tarifi konusunda büyük bir kafa karışıklığı var. Ve her Çinli gezginin bilmesi gereken temel şeylerden bahsedilmemektedir. Bununla birlikte, buna bakılmaksızın, özellikle bir nokta, anlatılanların gerçekliğine aykırıdır: Çin'de 17 yıl kaldığı ve Çin imparatorunun hizmetinde olduğu süre boyunca, Marco Polo'nun basmakalıplardan daha kişisel ve daha ayrıntılı bir şekilde rapor vermesi gerekirdi. Açıklamaları ölü, karışmamış, sadece gerçeklerin ve rakamların listesini verirken bu meziyetleri elde ettiği bir deneyim raporundan bahsetmediğini...” ifade ediyor.

Dr. Dietmar Henze, efsanevi seyahat günlüğünün özüne incek bir araştırma ile Marco Polo'nun bu seyahati hakkında hiç kimsenin aklına gelmeyecek bir sonuca varıyor. Bu konuda ortaya attığı sonuçla ilgili akla şu gelebilir, Henze bu fikre nereden kapılmıştı?

Henze bu fikrini Marco Polo'nun seyahat raporundaki her cümleyi daha sonraki gezginlerin raporları ile karşılaştırdığını iddia etmektedir. Henze, Marco Polo'nun 222 sayfalık seyahatnamesini ayrıntılı olarak incelediğini ve şu sonuca vardığını söylemektedir. Henze'ye göre Marco Polo Çin'e kesinlikle hiç gitmemiştir ve raporunu özgürce

oluşturmuştur.” Ona göre, Marco Polo’nun yapmış olduğu bu gezi ve geziyle ilgili lehte yazılmış olanların aslında "Küresel keşif tarihindeki en büyük dolandırıcılık!" olmuştur.

Bu konu hakkında görüş bildiren eserlerde bulunmaktadır. Bu eserlere göre Marco Polo’nun seyahat günlüğünün ilk versiyonunu, 1298’de Cenova’da hapsedildiği sırada yanında bulunan arkadaşı Rustichello’ya dikte ettirdiğine dair bilgiler vardır. Ancak bu ilk nüshanın kayıp olduğu da iddia edilmektedir. Bu nüshanın kısaltılmış bir kopyasının var olduğu ve el yazması şeklinde Fransızca 1116 demirbaş numarasına kayıtlı olarak Paris Ulusal Kütüphanesi’nde bulunduğu iddia edilmiştir. Bu nüshanın Türkçesi “Soylu Şövalye Marco Polo’nun Kitabı” olan kitabın Almanca baskısı “Da Buch des edlen Ritters Marco Polo”dur. Bu kitabın birinci baskısı Fricz Creuszner tarafından 1477’de Nurmberg’e basılmıştır. Ön kapak ile 58 sayfadır.

Konu üzerinde yazılmış bir başka eser ise Türkçesi “Venedikli Marco Polo’nun Gezileri. On Üçüncü Yüzyılda Venedikli Marco Polo’nun Seyahatleri” olan “Reisen des Venezianers Marco Polo. Die Reisen des Venezianers Marco Polo im 13. Jahrhundert.” adlı Almanca versiyonu Dr. Hans Lemke tarafından hazırlanmış ve 1907’de Hamburg’da Gutenberg-Verlag yayınevinde basılmıştır. Bu eser üzerinde Marco Polo’nun bir portresi ve Oskar Schwindrazheim tarafından çizilmiş dekoratif şeritler bulunmaktadır. Eser 573 sahifedir.

Tibet üzerine yazılan bir başka eser ise Fransisken keşiş olan Odorico da Pordenone’in “Ulrich von Portenau, 1265-86, 1331” adlı eseridir. Keşiş Pordenone, rahip kral John'un gizli diyarını aramak için gemiyle Çin'e geldi ve ardından karadan Tibet üzerinden Avrupa'ya geri döndü. Onun bu seyahati ve sonrasında aniden ülkesine dönüşü konuyla ilgili uzmanların şüphe duyduğu bir şeydi. Öyle ki, o tarihlerde Tibet’e gidip, tekrar bu kadar kısa sürede geri dönmek haklı bir şüpheyi oluşturmuştur. Bu şüphe ile ilgili dikkat çeken kişi yine Dr. Dietmar Henze’dir 1982’de Pordenone şehrinde düzenlenen bir kongreden hemen sonra konu üzerinde detaylı bir araştırma başlatmıştır. Onun bu eserden duyduğu şüphe eserde bahsi geçen “iki başlı hayvanlar ve hayaletlerle dolu bir vadi” hakkındaki masal raporları değildi elbette. Henze, Odorico’nun bu seyahat günlüğü boyunca birçok “coğrafi hatalar ve tutarsızlıklar” yapmış olduğunu belirtmektedir.

Odorico Bağdat, Bombay, Seylan, Sumatra ve Java üzerinden liman kenti Kanton'da dan Çin topraklarına ulaştığını, buradan hareketle Hangzhou'ya ve Nanking'e, oradan da

İmparator Kanalı üzerinden daha kuzeye gittiğini ifade etmektedir. O, iman kardeşi Jacobus de Hiberta ile dönüş yolculuğuna başlayana kadar, Khanbaliq'teki [bugün: Pekin] Fransisken topluluğunda büyük mavnanın sarayında üç yıl geçirdiğini iddia etmektedir. Odorico, ayrıca Çin'in bazı bölgelerinden yanlışlıkla 'Tibet' olarak söz etmektedir. Hatta öyle bir iddiada daha bulunmuştur ki, Tibetteki tek ve ilk Avrupalı olduğunu ifade etmesi de okurlarının kafasını karıştırmıştır.

Bu eserde de Marco Polo'da olduğu gibi Seyahat günlüğünü Mayıs 1330'da bir başkasına yazdırdı, ancak bu el yazması kaybolmuş görünüyor. Bugünün tarihçiliği, çoğu farklı olmak üzere yaklaşık 130 metin versiyonuyla karşı karşıyadır ve bunlardan Heinrich von Glatz'ın sözlü gelenekten gelen 1340 tarihli el yazmasının muhtemelen en güvenilir nüsha olduğu iddia edilmektedir. ancak el yazması kayıp görünüyor. Bugünün tarihçiliği, çoğu farklı olmak üzere yaklaşık 130 metin versiyonuyla karşı karşıyadır ve bunlardan Heinrich von Glatz'ın sözlü gelenekten gelen 1340 tarihli el yazması muhtemelen en güveniliridir.

Dietmar Henze, Odorico'nun seyahat raporunun her bir cümlesini titizlikle incelemiştir. Bu raporda Marco Polo'nun 30 yıl önce yayınlanan raporundaki metin pasajlarıyla çarpıcı benzerlikler olduğu tespit edilmiştir. Buna mukabil eserde geçen coğrafi şaretlerin tamamı geçersiz ve savunulamaz hale gelen bu eserde gidiş ve dönüş yolculukları tamamen bir kurgudan ibaret olduğu izlenimini veriyor. Eserde verilen Çin'in tasvirleri büyük olasılıkla diğer gezginlerin raporlarından çalıntı. Bu da Odorico da Pordenone'in kesinlikle Orta Krallık'a gitmediğini ortaya koymaktadır. Henze vardığı bu sonuç ile tıpkı Marco Polo gibi Odorico'nun da dünyayı aldatmak gibi bir misyon üstlendiğini ortaya koyması, Batı'dan doğuya yapılan pek çok seyahatin kurmacadan ibaret olduğunu ortaya koymaktadır.

Ordorico de Pordenone'nin Konrad Steckel'in Odorico de Pordenone'den Çin'e Yolculuğun" Almanca çevirisi olan "Konrad Steckels deutsche Übertragung der Reise nach China des Odorico de Pordenone" adlı eser Gilbert Strasmann editörlüğünde hazırlanmıştır. Erich Schmidt Verlag tarafından ise 1968'de Berlin'de basılmıştır. Bir diğer eser ise Türkçesi "Kutsanmış Pordenone Odoric'in Hindistan ve Çin'e Yolculuğu (1314/18-1330) olan eserin Almanca orijinali "Die Reise des seligen Odorich von Pordenone nach Indien und China (1314/18 - 1330)" dir. Bu eser de Ordorico de Pordenone'ye ait olup Folker Reichert tarafından hazırlanmıştır. Manutius Verlag Frank Würker GmbH tarafından 1987'de Heidelberg'de 161 sayfa olarak yayınlanmıştır.

International Journal of Eastern Mediterranean Studies
REFEREED JOURNAL
2023
ISSN NO: 2980-2350

1342-1346 yılları arasında son batı büyükelçiliği Çin imparatorluk sarayına ulaştı: 32 kişi, protokolün tüm onurlarıyla kabul edildi, aralarında Floransa'dan Giovanni de Marignolli (Johannes de Marignollis, 1290, 1358/59), Minorite hakkında kapsamlı raporlar oluşturmuştur. 1338'de İstanbul ve Volga üzerinden Kırım'a geçmiş ve Saray üzerinden İpek Yolu boyunca Almalik ve Hami'ye ulaşmıştır. Buradan Zayton'dan [bugünkü Tayvan adasının karşısındaki Quanzhou] Java, Seylan ve Mısır üzerinden gemiyle dönüş yolculuğuna çıkmıştır. Bu seyahat üzerine Almanca bir eser yazmıştır. Bu eser Johannes von Marignollis, minderen Bruders und Päbstlichen Legaten Reise in das Morgenland v. J. 1339-1353. Eser J.G Meinert, Hrsg. tarafından “Abhandlungen der önglich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften, Prag 1820” olarak yayınlanmış olup 108 sayfa civarındadır.

Çine yapılan yolculuklar sırasında siyasi hayatta pek çok değişim yaşanmıştır. Bu değişimlerin başında Yuan Moğol İmparatorluk sisteminin yıkılması olmuştur. 1368'de Çin'de hüküm süren Yuan Moğol imparatorluk evi Çinliler tarafından yıkılmıştır ve Ming hanedanı kurulmuştur. Ming hanedanı Çin'de Hristiyanlığı yasaklamıştır. Roma Hristiyanlığının tüm izleri o kadar kalıcı bir şekilde yok edilmiştir ki, 17. yüzyıldan sonraki Cizvit misyonerleri bile Yuan hanedanından gelen Fransisken atalarından hiçbir şey öğrenememiştir. Tibet için de hanedan değişikliği, Çin imparatorluğuna bağımlılığın sonu anlamına gelmekteydi. Tibet prensleri 1207'de barışçıl bir şekilde Cengiz Han'a boyun eğmişlerdi ve şimdi bu bağı kaldırılmış olarak görüyorlar. Portekizliler 1517'de ilk defa Fernao Peres de Andrade komutasında karaya çıkmışlardı. Kanton'da ve ilk Portekiz büyükelçiliğini 1520'de Pekin'e gönderdiler, ancak bu ilk girişim başarısız oldu. Portekizliler, izin verilen tek ticaret merkezi olarak kendilerini Macao'da yerleştiler ve 1557'de burada kendi kolonilerini kurmaya muvaffak oldular.

Bu yerleşimlerin kurulmasından sonra Çin ile ticari ilişkilerini hızlandıran Portekiz'den bu ülkeye gezginler gelmeye başladı. Bunlardan belki de ilki Portekizli denizci Galiotto Pereira (Galeote Pereira) olmuştur. Pereira, Çin'in Fujian eyaletinin açıklarında, yabancı denizciler için büyük karlar sağlayan, ancak Ming imparatorluk ailesi tarafından yasaklanan ve kaçakçılık olarak ağır şekilde cezalandırılan baharat ticaretiyle uğraşmıştı. Diğer otuz Portekizli ve Çinli yardımcıyla birlikte, Mart ayında Çinli yetkililer tarafından tutuklandı ve karadan yedi günlük bir yolculukla eyalet başkenti Foochow'a [Fuzhou] götürüldü. 22 ay hapis yattıktan sonra ölüm cezasına çarptırıldı. İdam edilmekten ancak şans

eseri kurtulmuştur: imparatorluk mahkemesindeki bir entrika, kıdemli gümrük memurunu devirir ve infaz kaldırılır. Güney Çin kıyılarındaki Shang-ch'uan adasına (St. John's Adası) ulaşan bu olayın faili Çinli muhataplarına rüşvet vermeyi başarır ve Pereira'nın bir Portekiz gemisine ulaşmasını sağladıktan sonra Pereira özgürlüğüne kavuşur. Pereira'nın bundan sonraki hayatı Avrupa'da geçer ve kaleme aldığı "Algūas cousas sabidas da China por purtugeses que estiverão la catiuos e tudo na verdale que se tirou dum tratado que fez Galiote Pereira homem fidalgo que la esteue catiuo alguns annos e vio tudo isto passar na verdade o qual he de muito credito."³²² adlı eser daha sonra Luis Frois SJ Goa (Hindistan)'da 1561'de Hint Cizvit Şubesinin Roma'ya yıllık raporunun bir parçası olarak 214-226. sayfaları oluşturan parça olarak ulaştırılır.

Bu esaret yıllarıyla ilgili olarak ayrıca "South China in the Sixteenth Century. Being the narratives of Galeote Pereira; Fr. Gaspar da Cruz, O.P.; Fr. Martin de Rada, O.E.S.A. (1550-1575)" adlı bir başka eser Charles Ralph Boxer editörlüğünde "The Hakluyt Society, Londra 1953" olarak basılır. Eserde Çizimler ve Haritalarla birlikte toplam 388 sayfa mevcuttur.

1582-1601 yılları arasında Çin'e seyahat eden bir başka misyoner ise Cizvit Peder Matteo Ricci (1552-1610) olmuştur. Portekiz'in Macao kolonisine ulaşan Ricci sadece bir yıl sonra genel valinin Kanton'un batısındaki ikametgahı olan Chao-ch'ing'e [bugünkü Zhaoqing] gitti ve burada - tüm direnişe rağmen - bir kilise inşa etmeyi başardı. Bu başarısı ona Pekin'e seyahat etme şansı getirmiştir. Çinliler için inanılmaz olan teknik bilgisi nedeniyle imparatorluk sarayında bir iş buldu ve ona "Li Ma-dou" adı verildi. Olağanüstü hafızası sayesinde, yalnızca Çin alfabesi ve dilinde değil, aynı zamanda klasik Konfüçyüs edebiyatında da hızla ustalaştı. Sonraki birkaç yıl içinde, çok sayıda Cizvit onu Çin'e kadar takip etti (aralarında İspanyol Diego de Pantoya da vardı. Çince adı: P'ang Ti-ngo; 1571-1618) ve raporları ile 'Orta Krallık'tan Avrupa'ya döndü.

Ricci'nin misyonunu devam ettirme şansı Diego de Pantoya kaldı ve yazmış olduğu eser "Histori Und eigentliche beschreibung, erstlich was gestalt, vermittelst sonderbarer Hülff und Schickung deß Allmächtigen, dann auch der Ehrwürdigsten Vätter der Societet Iesu gebrauchten Fleiß, und außgestandener Mühe, Arbeit und Gefahr, nunmehr und vor gar wenig Jahren hero, das

³²² Türkçesi: *Algūas, Çin'deki sabidasları, katiyen ve yeşilin büyümesini sağlamak, Galiote Pereira'nın evinin fedakarlığını yapmak için can atıyor, bu da tüm silahların değerli olduğu ve çoğu kredinin geçerliliğini geçmek için mümkün.*

International Journal of Eastern Mediterranean Studies
REFEREED JOURNAL
2023
ISSN NO: 2980-2350

Evangelium und Lehr Christi in dem großen und gewaltigen Königreich China eingeführt, gepflantzt und gepredigt wird. An andern, wie sie alle andere Politische und Weltliche Sachen und Gelegenheiten aldort beschaffen, befunden. Alles lustig und nützlich zu lesen.”, Almanca eser “Tarih Ve gerçek açıklama, önce Yüce Allah'ın garip yardımı ve sevkiyatıyla hangi biçim, sonra da Societet Iesu'nun en saygıdeğer babaları gayret gösterdiler ve çabaya, çalışmaya ve tehlikeye katlandılar, şimdi ve çok birkaç yıl önce kahraman, Mesih'in müjdesi ve öğretisi büyük ve kudretli Çin krallığına tanıtıldı, dikildi ve vaaz edildi. Diğer tüm siyasi ve laik meseleleri ve fırsatları orada nasıl temin ettiklerini başkalarında buldum. Hepsi eğlenceli ve okuması faydalı.” Türkçe anlamıyla “Egidium Albertinum” adıyla Adam Berg tarafından Münih'te 1608'de 167 sayfa olarak yayınlandı. Bu misyonerlik yıllarıyla ilgili olarak Matteo Ricci'yi konu alan ve onun günlüklerini içeren bir başka eser ise “China in the Sixteenth Century: The Journals of Matteo Ricci, 1553-1610” adıyla Louis Joseph Gallagher (Ed), Random House, New York 1953'te 616 sahife olarak yayınlandı. Ricci'nin Çin'deki yıllarını içeren bir başka eser ise “Histoire de l'expédition chrétienne au royaume de la Chine (1552-1610)” Joseph Shih (Ed) tarafından “Éditions Desclée de Brouwer,” adı altında Brüssel'de 1978 yılında 740 sahife olarak yayınlanmıştır.

Çinlilerle sadece Avrupalılar değil, Ruslar da aynı yıllarda ilişkiler kurmak istemiştir. 1618-1620'li yıllarda Ivan Petlin, Çin İmparatorluğu ile ticaret fırsatlarını araştırmak üzere Rus çarı adına Pekin'e gönderilmiştir. Bununla birlikte, Çinlilerin gözünde davranışı, vergiye tabi tebaanın tüm olağan terbiye biçimlerini ihlal ettiği için (Petlin ne resmi bir güven mektubu sunabildi ne de daha da önemlisi yeterli hediye getirebilmiştir) bir değeri olmamıştır. Buna rağmen Ming Hanedanlığı'nın hüküm süren imparatoru Wan-li tarafından karşılandı ve seyirci olarak dahi kabul edilmedi. Çinlilerin gözünde Rusya sadece "Eluosi - Kuzey Orta Asya'ya yerleşmiş yeni, medeniyetsiz bir halk" olarak görülmekteydi. Çin yıllıklarında. Ayrılırken Petlin'e Rus çarına resmi bir ferman verildi. Bu fermanda Rus aşiret reisine gelecekte yapılması beklenen haraç ödemelerinin bir listesi verildi ve ayrıca uyulması gereken Çin görgü kuralları hakkında bir uyarı gönderildi. Mesaj Çince yazıldığı için önümüzdeki altmış yıl boyunca Rusya'da okunamamıştır (ki bu mektubun okunamamış olması Ruslara yapılan hakaretin bilinmesini engellediğinden kesinlikle barışı korumak için çok şey ifade etmektedir).

İvan Petlin'in Çin ziyaretini içeren eser NF Demidova, V. S. Mjansinkov (ed)'de

International Journal of Eastern Mediterranean Studies
REFEREED JOURNAL
2023
ISSN NO: 2980-2350

Nauka, Moskova 1966'da basılmıştır. Eser içerisinde yer alan bir harita ile toplam 156 sayfa civarındadır.

Çin'e Avrupa'dan seyahatler 1619-1666 yılları arasında devam etti. Bu seyahatlerden biri de Nicolas Trigault (Çince adı: Kin Ni - ko; 1577-1628) ve Kölner Jesuit Johann Ada Schall von Bell (Cince adı Tang Daowei; 1592-1666) tarafından yapıldı. Misyoner Trigault ve Bell, Çin'de Portekiz'in kurmuş olduğu Macao yerleşim bölgesinde yerleştiler. Sahip olduğu matematiksel ve astronomik bilgisi nedeniyle kısa süre sonra son Ming imparatorunun sarayına atanmıştır. Cizvitler, imparator yönetiminin meşruiyetinin kanıtı olarak büyük önem taşıyan Çin takviminin reformundan orada sorumludur. Çin emperyal hanedanı Mançular tarafından devrildikten sonra, Hıristiyan misyonu yeni Qing imparatorlarının mahkemesinde kendini gösterebildi. Çünkü bu mahkeme sayesinde Çinliler takvimin meşruiyeti ilkesini ve yıldızların konumlarının tahminini kabul ettiler. Bunun için Avrupalı astronomlar Schall von Bell, altmış yaşındaki babasını yüreğine çok değer veren ilk Mançu imparatoru Shunzhi'nin öğretmeni ve sırdaşı çağrılarını sayesinde Çin sarayında tutunmaya muvaffak oldular. Bell, Matematiksel-Astronomi Dairesi ve 1. sınıf Mandarin Dili'nin başına geçirildi. Bununla birlikte, ilk Mançu imparatorunun erken ölümüyle, durum Cizvitlerin aleyhine döndü: Gözden düştüler, görevlerinden alındılar ve Kanton'a sürüldüler. Shunzhi'nin ölümüne karışmakla suçlanan Schall von Bell, Pekin'de hapse bile atıldı. Ancak imparatoriçe annesinin müdahalesiyle ölüm cezasının infazından kurtuldular. Ancak serbest bırakıldıktan ve yoksunluğun sonuçlarından rehabilitasyonundan kısa bir süre sonra öldü. Eseri “Toplumun başlangıç ve ilerleme misyonunun tarihi Jesu apud chinenses ac praesertim in regia pequinensi RPJoannis Adami Schall, ex eadem societate, supremi ac regii mathematicum tribunalis ibidem praesichs Collecta Viyana Avusturya anno 1665 tipik Matthaei Cosmerovii, SCM aulae tipografi Johann Adam Sch hepsi Bell” adıyla Cosmerovius, Viyana 1665’ yılında içeriğinde bir portre ile 267 sahifeden oluşacak şekilde basıldı.

Bu seyahat ile ilgili bir diğer eser ise Almanca olarak basılmıştır “Geschichte der chinesischen Mission unter der Leitung des Pater Johann Adam Schall, Priesters aus der Gesellschaft Jesu” adıyla basılan eser Johann Ada Schall (Ignaz Schumann Mannsegg (ed)’de Mechitaristen-Congregations-Buchhandlung, Wien 1834’ adıyla ve 461 sahife olarak basılmıştır.

1627-634 yılları arasında Cizvit misyonerlerin Çin’e ziyaretleri devam etmiştir. 30 Mart 1627’de António de Andrade (1580-1634), Çin’e seyahatleri Portekizli bir Cizvit rahibi olan Tibet’e giden ve Batı Tibet’teki Guge Krallığı’nın başkenti Tsaparang’da bir misyon

istasyonu kuran ilk Batılı kişi olarak bilinir. Yolculuğunun nedeni, Tibetlilerin Nasturilerin Hıristiyan torunları veya efsanevi rahip-kral John'un takipçileri olduğuna dair belirsiz raporlardır. 8 Kasım'da Agra'da gezi günlüğünü yazdıktan sonra 28 Ağustos 1625'te ikinci defa Tsaparang'a ulaşmıştır. Burada bir sonraki yılın 11 Nisan'ında bir Hıristiyan kilisesinin temelini atmıştır. 15 Ağustos 1626'da Tsaparang'daki ikinci yolculuğunun raporunu yazar ve en azından Eylül ayına kadar orada kalmaya muvaffak olur. Ondan gelen yazışmalardan da anlaşılacağı üzere 1630'da Goa'ya geri dönmüştür. Ancak diğer misyonerlerle birlikte Tsaparang'a dönmek istemesinden kısa bir süre önce 1634'te ölmüştür. Sonraki 25 yıl boyunca en az 18 misyoner onun örneğini izleyerek Çin'e ziyaretlere devam edilir. Bazı kaynakların iddia ettiği gibi Andrade'nin Shigatse'de bir Hıristiyan kilisesi mi yoksa bir misyon binası mı inşa ettiği henüz tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır.

Andrade'nin Çin'e ziyaretini anlatan eserlerden biri "Novo descobrimento do Gram Cathayo, ou Reinos de Tibet, pello Padre Antonio de Andrade da Companhia de IESU, Portuguez, no Anno de 1624'dir. Bu eser Antonio de Andre tarafından Mattheus Pinheiro adıyla Lisboa'da 1626'da 16 çift sayfa olarak yayınlandı. Eserin Almanca baskısı ise "Beschreibung einer weiten unnd gefährlichen Raiß / so ein Priester der Societet IESU P. Antonius de Andrade genant / auß der mission beym grossen Mogor in Asia / in ersuchung deß grossen Cataio und der Königreich Tibet / den Christlichen Glauben in demselben bisher unbekandten Landen zuverkünden / einen anfang zu machen / mit ungläublicher Mühe und Arbeit im 1624. Jahr verricht. Den gutherzigen Gottes Ehr / und Christlichen Glaubens außbraitung eyferig liebenden Teutschen zugefallen." adıyla Andream Aprerger, tarafından Augspurg'da 1627'de "Auß Spanischer Sprach inn die Teutsche ubergesetzt" adıyla 24 sahife olarak yayınlandı.

Seyahatle ilgili bir diğer eser ise "Letere annue del Tibet Del MDCXXVI. E della Cina Del MDCXXIV" adı altında basıldı. Antonio de Andrade, Francesco Corbelletti tarafından Rom'da 1628'de ön parçalı olarak 130 sayfa basılmıştır.

Bir diğer eser ise "Tsaparang - Königsstadt in Westt Tibet. Die vollständigen Berichte des Jesuitenpaters António de Andrade und eine Beschreibung vom heutigen Zustand der Klöster." Jürgen C. Aschoff tarafından MC Verlag Jochen Knips tarafından Eching'de 1989'da 52 renkli fotoğraf, 2 zaman çizelgesi ve 1 konum taslağı olmak üzere 176 sayfa olarak basılmıştır.

Sonuç

1241'den 1624'e kadar Avrupa'dan Çin'e önce ticari amaçlarla daha sonra da koloniler kurulup işgale girişilmek amacıyla pek çok seyahat yapılmıştır. Avrupa'nın önde gelen sömürgeci devletlerinden İngiltere, Fransa, İspanya, Almanya ve Rusya Çin hanedanlarıyla ticaret maksatlı ancak koloniler oluşturmaya yönelik bir çok görüşme yapmışlardır. Bu görüşmelerde önce Marco Polo gibi seyyahlar kullanılmış olsa da bu seyyahların pek çoğu aslında Avrupalı İmparatorlara getirdikleri bilgilerin çoğunu alıntı çalıntı yaptıkları eserlerden olduğu sonradan ortaya çıkmıştır. Avrupa ile Çin arasında gerçek seyyahlar ve gerçek ilişkiler ancak 15. yüzyıldan sonra başlamıştır. Bu seyahatlerin bir çoğu tarikatlar ve Vatikan destekli olduğu için öncekilerden çok farklı bir misyonla hareket etmişlerdir. Birçoğu ilk yıllarda başarısız girişimleriyle bazen hapislerde ve bazen sürgünlerde gezerken, Çin'in iç karışıklıklarından faydalanan pek çok Cizvit ve Fransisken rahip halkla temas etmeyi başardılar ve nihayetinde Çin imparatorları tarafından da dikkate alınmak zorunda kaldılar. Öyle ki bir zaman Çin imparatorlarına akıl hocalığı yapan misyonerler kadar Çin saraylarında zekasıyla tutunmaya muvaffak olan gezginler olmuştur. Bütün bu süreç içerisinde ister misyoner ister gezgin ister ajan olsun bütün Avrupalı girişimciler kendi ülkelerinin geleceği için Çin'deki eziyetlere katlanmışlardır. Hatta Çin'e bir tüccar kılığında ajan gönderen Rus İmparatoru, gönderilmiş olan ajanın Çin töre ve geleneklerini bilmiyor olması ve gösterdiği saygısızlığa rağmen hoşgörülle karşılanmış, ancak geri dönüşünde kendisine Rus imparatoru'nu aşağılayan bir name verilmiştir. Bu name o yıllarda bir savaş sebebi olabileceksen, Çince yazılmış olması sebebiyle 60 yıl boyunca okunamadığından barışın da sembolü haline gelebilmiştir.

Sonuç olarak bu makaleye konu olan “ Reisen und Abenteuer” adı portal tarihin başlangıcından 2000 yılına kadar Çin ve Tibet hakkında yazılan seyahat raporlarını içermekte olup yüzyıllarca süren Çin ve Avrupa ilişkilerini ortaya koyması ve bu ilişkiler çerçevesinde yazılan eserleri tanıtması açısından son derece önemli bir kaynaktır.